

Sygn. akt I UK 547/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 marca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSA Magdalena Tymińska

w sprawie z odwołania K. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 marca 2013 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 4 czerwca 2012 r.,

oddala skargę.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2012 r. Sąd Apelacyjny, Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uwzględnił apelację organu rentowego – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. z dnia 7 października 2011 r., zmieniającego jego decyzję i przyznającego K. Z. prawo do emerytury. Zmieniając ten wyrok, Sąd

drugiej instancji oddalił odwołanie po ustaleniu, że wnioskodawca nie wykazał okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego w art. 184 w związku z art. 32 i 27 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) i w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze z dnia 7 lutego 1983 r. (Dz.U. Nr 8, poz. 43).

Rozpoznając podniesione w apelacji zarzuty dotyczące uznania jako okresu wykonywania zatrudnienia w szczególnych warunkach okresu od dnia 3 lipca 1980 r. do dnia 30 listopada 1990 r., w którym ubezpieczony był zatrudniony w Zakładzie Przemysłu Drzewnego w B., Sąd drugiej instancji dostrzegł, że stanowisko „szlifierz-ostrzarz”, na które wskazywał we wniosku, zostało wymienione pod poz. 78 działu III wykazu A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. obejmującego hutnictwo i przemysł metalowy. Uznał, że stanowisko przypisane hutnictwu i przemysłowi metalowemu (praca opisana jako szlifowanie lub ostrzenie wyrobów i narzędzi metalowych oraz polerowanie mechaniczne) nie może być identyfikowane z pracami wykonywanymi w przedsiębiorstwie przemysłu drzewnego, do którego należał zakład w B. Tej gałęzi gospodarki odpowiada dział VI - prace w leśnictwie, przemyśle drzewnym i papierniczym, lecz w tym dziale nie wymieniono stanowisk dających się przyporządkować pracom świadczonym przez wnioskodawcę. Żadne z jego zadań nie dało się także zakwalifikować pod prace wymienione w dziale XIV - prace różne. Wprawdzie w zarządzeniu nr 16 Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej z 31 marca 1988 r. wymienia się pracę szlifierza i ostrzarza, ale umieszcza się je w dziale “hutnictwo i przemysł metalowy”, a więc dziale nieodpowiadającym miejscu pracy ubezpieczonego w zakładach podległych Ministerstwu Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Skarga kasacyjna ubezpieczonego została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 184 i art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w

szczególnym charakterze w związku z art. 5 k.c. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Wskazał, że przez cały okres zatrudnienia od 1980 do 2000 r. pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku szlifierz-ostrzarz i zajmował się ostrzeniem pił. Bezspornie od dnia 1 grudnia 1990 r. do dnia 31 sierpnia 2000 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach, wymienioną w wykazie A, dział III, ust. 78 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w przedsiębiorstwie „G.” Sp. z o.o. w J., które zajmowało się produkcją pił tarczowych. Sporny i niezaliczony był okres jego pracy w przejętym przez tę spółkę Zakładzie Przemysłu Drzewnego w B., w którym pracował od dnia 3 lipca 1980 r. do dnia 30 listopada 1990 r. Ten zakład zajmował się produkcją parkietów, mozaik oraz innych elementów drewnianych, a skarżący pracował w nim na wydziale ostrzarni, zajmując się ostrzeniem elementów tnących różnych maszyn, a w szczególności pił. W ocenie skarżącego, odmowa jednakowego potraktowania tych okresów opiera się na błędnym założeniu, że podległość resortowa zakładu pracy, w którym praca była wykonywana, ma znaczenie dla oceny, czy można ją uznać za pracę w warunkach szczególnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 498) zmieniono treść art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r., w związku z czym od dnia 2 maja 2003 r. w celu ustalenia uprawnień, o których mowa w art. 32 ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych. Przepis ten, w zakresie, w jakim posługiwał się określeniem „w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na

podstawie przepisów dotychczasowych”, został wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK-A 2004 nr 6, poz. 57 i Dz.U. Nr 144, poz. 1530) pozbawiony mocy prawnej, jednak art. 32 ust. 4 ustawy pozostał bez zmian i stanowi, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych.

Wykładni pojęcia „przepisy dotychczasowe” dokonał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243), wskazując na przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach, z wyłączeniem tych, które zobowiązywały ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralne związki spółdzielcze do ustalenia wykazu stanowisk pracy w podległych im zakładach pracy. Stwierdził, że odesłanie do przepisów dotychczasowych w kwestii wykazów obejmujących świadczenie pracy w warunkach szczególnych, zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nie obejmuje przepisów kompetencyjnych § 1 ust. 2-3 rozporządzenia. To pozwala na wniosek, że odesłanie do przepisów dotychczasowych nie dotyczy kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczy się pracę w szczególnych warunkach; stanowi o nich ustawa i utrzymane jej przepisami w mocy rozporządzenie Rady Ministrów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392).

W związku z tym w orzecznictwie przepisy wykazów resortowych określone zostały jako normy o charakterze informacyjnym, techniczno-porządkującym, uściślającym, o znaczeniu w sferze dowodowej jako podstawa domniemań faktycznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, niepublikowany). Podkreślono, że przepisy te, niemające charakteru powszechnego, nie kształtują praw podmiotowych, dlatego wykonywanie pracy na stanowisku określonym w zarządzeniu resortowym, której nie wymieniono w wykazach A i B, stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., nie uprawnia do uzyskania emerytury na podstawie art. 32 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

Spółecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306, z dnia 9 maja 2006 r., II UK 183/05, niepublikowany).

W uchwale siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r. (III ZP 30/11, OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243) Sąd Najwyższy określił przepisy resortowe jako dyrektywę dla organów zwierzchnich lub nadzorujących zakłady pracy do prowadzenia wykazów stanowisk wymienionych w załączniku do rozporządzenia. W związku z tym zasadnicze znaczenie ma dostosowanie wykazów tworzonych przez właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralnych związków spółdzielczych w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac Spraw Socjalnych do rodzajowo określonych prac wykonywanych w szczególnych warunkach wyodrębnionych w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, przy czym najważniejsze jest to, że upoważnienie tych podmiotów obejmowało wyłącznie ustalenie w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowisk, na których wykonywane są prace wymienione w wykazach A i B. W regulacjach resortowych – w ramach delegacji – wskazane mogły być tylko stanowiska, a więc konkretyzacja miejsca, w którym w danym resorcie (związku spółdzielczym) świadczone były prace, których rodzaj wskazano w załączniku do rozporządzenia. Wykaz resortowy nie mógł zatem obejmować stanowisk, na których praca uznawana była za świadczoną w szczególnych warunkach w innym resorcie, ani też wymieniać jako stanowiska, na których wykonywana była praca innego rodzaju niż wymieniona w dziale załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. dotyczącym tego resortu. Jednocześnie wymienienie w zarządzeniu resortowym stanowisk pracy, na których wykonywana jest praca o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagająca wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, w innym resorcie nie stanowi o możliwości stwierdzenia, że praca na takim stanowisku jest pracą w warunkach szczególnych, gdy nie została przyporządkowana do resortowo określonego działu ujętego w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Przyporządkowanie danego rodzaju pracy do określonej branży ma istotne znaczenie dla jej kwalifikacji jako pracy w szczególnych warunkach.

W judykaturze wskazano także, że wyodrębnienie prac kwalifikujących do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym ma charakter stanowiskowo-branżowy. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi przemysłu ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, niepublikowany). Również w wyroku, na który powołano się w skardze kasacyjnej Sąd Najwyższy uznał kwestię przyporządkowania określonej pracy, a co za tym idzie pracodawcy, do określonej w wykazie branży przemysłowej, za istotną przy kwalifikacji jako pracy w warunkach szczególnych, jeśli jej uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia wynika właśnie z jej branżowej specyfiki (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07, niepubl.). Ostatecznie to, że obecna definicja pracy w szczególnych warunkach nie odwołuje się już do wykazów wydanych na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach nie oznacza, iż za pracę w szczególnych warunkach może być uznana praca określona w zarządzeniu określającym stanowiska pracy w resorcie, do którego pracodawca zatrudniający pracownika nie przynależy.

Sąd Najwyższy stwierdził, że usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości w oddzielnych działach oraz przypisanie poszczególnych stanowisk pracy gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć, że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale przemysłu jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 20/09 i I UK 24/09, niepublikowane oraz w wyrok z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, niepublikowany).

W tym stanie rzeczy należy przyjąć, że w określeniu rodzaju pracy uzasadniającej prawo do świadczeń na zasadach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. chodzi wyłącznie o rodzaj pracy określony w § 4-15

rozporządzenia oraz wykonywanie jej na stanowisku przypisanym do działu przemysłu umieszczonego w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia.

Wobec tego negatywnie należy się odnieść do sięgania – w odniesieniu do pracy skarżącego w zakładzie produkującym parkiet i inne elementy drewniane – do wykazu obejmującego prace wykonywane w hutnictwie i przemyśle metalowym. Stanowiska pracy w warunkach szczególnych przy szlifowaniu i ostrzeniu wyrobów i narzędzi metalowych oraz przy polerowaniu mechanicznym, wymienione pod poz. 78 działu III wykazu A załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. obejmującego hutnictwo i przemysł metalowy i stanowisko to nie odpowiada pracy w leśnictwie, przemyśle drzewnym i papierniczym. Nie można uznać, że skarżący, wykonując podobną tylko pracę w przemyśle drzewnym, był tak samo narażony na działanie tych samych czynników, na które narażeni byli pracownicy przemysłu metalowego. Nie są zresztą tożsame stanowiska pracy, na których wykonuje się ostrzenie (szlifowanie) produkowanych pił tarczowych i szlifowanie takich pił tylko w celu użycia przy produkcji elementów drewnianych. Różne potraktowanie tych stanowisk nie narusza zasady równości w zakresie uprawnień do ubezpieczenia społecznego pracowników wykonujących taką samą pracę, gdyż praca ta jest rodzajowo różna.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.).